

๐๓๖

ตำรายาแผนโบราณ

พิมพ์เป็นบรรณาการ

เนื่องในการสถาปนากิจศพ

๕ ๘ ๘
หมอลา หงษ์มณี

ณ เมรุวัดมกุฏกษัตริยาราม

วันที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๕๐๖

หมอลำ หงษ์มณี

บ่าคะ ๑๕ สิงหาคม ๒๔๒๑

TUDC

มรณะ

๑๖ สิงหาคม ๒๕๐๔

27/06/2564

๑๖ สิงหาคม ๒๕๐๔

ประวัติ

ของหมอลำ หงษ์มณี

หมอลำ หงษ์มณี เกิดเมื่อ ๕๖๙ ปีชาล ตรงกับวันที่ ๑๕ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๒๑ ที่บ้านปากคลองโองอ่าง เป็นบุตรนายอินและนางเฮียะ หงษ์มณี เมื่ออายุประมาณ ๘ ปี ได้เริ่มเรียนหนังสือกับพระปลัดถ้วน ที่วัดบพิตรพิมุข พออายุย่างเข้า ๑๑ ได้บรรพชาเป็นสามเณรที่วัดบพิตรพิมุขกับพระธรรมเจดีย์ ย้ายไปอยู่วัดอรุณราชวราราม ได้ศึกษาเล่าเรียนบาลีและปริยัติธรรมกับเจ้าประคุณสมเด็จพระวันรัต (แดง) และพระยาธรรมปรีชา (บุญ) ได้เป็นเปรียญ ๓ ประโยค เมื่ออายุ ๑๙ ปี ครั้นอายุครบบวชก็ได้อุปสมบทที่วัดสุทัศน์เทพวราราม มีเจ้าประคุณสมเด็จพระวันรัต(แดง) เป็นอุปัชฌาย์ พระธรรมวโรดม (ฤทธิ์) วัดอรุณราชวราราม เป็นกรรมวาจา และพระเทพมุนี (อิม) วัดบพิตรพิมุข เป็นอนุสาวนา อุปสมบทได้ ๓ พรรษา ก็ลาสิกขาบทยออกมา ต่อมาอีก ๒ ปี ได้ทำการสมรสกับนางอบ ธิดาของนายจันทร์.

นางจัน ตำบลแจรงร้อน อำเภอราษฎร์บูรณะ สมัยนั้นยัง
เป็นจังหวัดพระนครเขื่อนขันธ์

หมอลำ หงษ์มณี ได้มาอาชีพเป็นครูสอนหนังสือแก่
บุตรธิดา ตามบ้านเจ้านาย ที่ตำบลสะพานแม่ศรี ถนน
บำรุงเมือง รวมกันหนักโตศึกษาการแพทย์แผนโบราณ
กับหมอซุ่น ซึ่งเป็นหมอมือช้อคนหนึ่งในสมัยนั้น ได้ติดตาม
หมอซุ่น ไปรักษาเยียวยากคนไข้ในร้านหัตถ์ศิลป์ใกล้ชิตอยู่
ประมาณ ๒๐ ปี หมอลำ หงษ์มณี ได้เข้าสอบเป็นผู้ประกอบ
โรคศิลป์ ในสาขาการบำบัดโรคทางยาแผนโบราณชั้นหนึ่ง
ได้ประกาศนียบัตรลงวันที่ ๒๕ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๗๒
หมอซุ่นจึงได้มอบตำรับตำราแพทย์ให้เป็นที่บำเหน็จรางวัล
แล้วจึงได้ประกอบอาชีพแพทย์แผนโบราณ และได้เปิดร้าน
ขายยาชื่อ "หงษ์มณีเวช" อยู่ที่ตำบลปากคลองตลาด อยู่
ได้ประมาณ ๑๐ ปี แต่เนื่องจากมีภาระต้องออกไปรักษา
คนไข้ไม่ค่อยได้อยู่ที่ร้าน ไม่มีผู้ช่วยเหลือดูแลร้าน จึงได้
เลิกกิจการขายยาเสีย

เนื่องจากหมอลำ หงษ์มณี ได้ถูกอบรมบ่มนิสัย ใน
ทางธรรมมาแต่เล็กเกือบตลอดชีวิต จึงใช้เวลาว่างในตอน
เย็นและค่ำไปสนทนาธรรมกับพระภิกษุตามวัดต่าง ๆ เท่าที่

โอกาสจะอำนวย เช่น วัดราชบูรณะ วัดบพิตรพิมุข วัด
เศวตฉัตร และวัดสุทัศนเทพวราราม เป็นต้น

ในบั้นปลายของชีวิต หมอล่า หงษ์มณี ได้ใช้ชีวิต
ส่วนมากของวันหนึ่งไปในทางวิปัสสนา และสวคมนต์ท่อง
เรื่องเวสสันดรชาดกและกาถาพื้น โคร่งฉันท ชอบเดินไป
สนทนาธรรมกับพระที่คุ้นเคยตามวัดต่าง ๆ จึงมีร่างกาย
แข็งแรงไม่เจ็บไข้ จนกระทั่งเมื่อวันที่ ๑๒ สิงหาคม พ.ศ.
๒๕๐๔ ได้มาเยี่ยมนายอรุณ หงษ์มณี บุตรชาย ที่บ้าน
ชอยโยคี ถนนตากสิน ธนบุรี และมาพักอยู่ได้ ๒ วัน ก็
บ่นว่ารู้สึกไม่ค่อยสบาย มีอาการท้องผูก จึงให้ไปเจียดยา
ตามตำรับของตนเองมารับประทาน ต่อมาในคืนวันที่ ๑๕
สิงหาคม นั้น ได้มีอาการปวดท้อง ต่อรุ่งขึ้นในตอนเช้า
วันที่ ๑๖ สิงหาคม ภายหลังที่ได้รับประทานอาหารเช้าแล้ว
ก็ไม่มีอาการว่าเจ็บหนักแต่อย่างไร แต่พอประมาณ ๑๑ น.
เศษคล้ายจะรู้สึกตัว จึงได้เรียกนายอรุณมาเล่าคุยเรื่องเก่าๆ
และสิ่งถึงเรื่องการทำศพและเรื่องอื่น ๆ อย่างมีสติเป็น
ปกติ ราว ๑๑.๓๐ น. จึงบอกว่ารู้สึกอาการไม่ดี ก็ล้มตัว
ลงนอนหลับผลอยสิ้นใจไปด้วยอาการสงบ สิริรวมอายุ ๘๔
ปี กับ ๑ วัน ได้ตั้งศพบำเพ็ญกุศล เริ่มแต่วันถึงแก่กรรม

ที่โบสถ์พระป่าเลไล วัดพระเชตุพน ฯ พระนคร โดยได้
รับเมตตาอนุเคราะห์จากเจ้าประคุณสมเด็จพระวันรัตและพระ-
เทพสุธีอย่างใกล้ชิด

หมอลำ หงษ์มณี ผู้ยึดมั่นอยู่ในเบญจศีลเสมอมาและ
เป็นผู้ที่หมกนอย พุคจริงทำจริง สมกับภาษิตว่า สัจจ์ เว
อมตาว่าจา คำสัตย์แลเป็นคำที่ไม่ตาย แม้สังขารของหมอลำ
สลายไปแล้ว แต่คุณธรรมของท่านยังปรากฏอยู่แก่ผู้ที่ได้
คบหาสมาคม สมกับภาษิตว่า รูปี ชีรติ มัจฉานัน นาม โภคตุ
นชีรติ รูปแห่งสัตว์อนิจจังตายทั้งหลาย ย่อมเสื่อมทรุด
ไป แต่นามสกุลวงศ์ของเขาหาเสื่อมทรุดไปไม่เพราะยังพึ่ง
ขจรไปด้วยความสรรเสริญตลอดกาลนาน ด้วยอำนาจกุศล
ราศรีที่บุตรธิดาบำเพ็ญ ด้วยตั้งใจอุทิศส่วนกุศลแก่ท่านนั้น
ขอวิบากวิบุลย์ผลอันเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขจงสำเร็จแก่
ท่าน ตามสมควรแก่กตัญญูวิสัยสันกาลนานเทอญ

หมอลำ หงษ์มณี ได้มีบุตรธิดาเกิดแต่นางอบ ที่ยังมี
ชีวิตอยู่ขณะนี้ คือ

๑. นางฉวีวรรณ วราลักษ์ณ์
๒. นายอรุณ หงษ์มณี

(๕)

๓. นางสาวอังก์ รับขวัญ
๔. นายไพฑูรย์ หงษ์มณี
๕. นายวิเชียร หงษ์มณี
๖. นางฉลวย ชุ่มชื่น
๗. นางพึงพิศ พงษ์บารมี
๘. นายวชิระ หงษ์มณี
๙. นายสุชาติ หงษ์มณี

พระภูมิพลโยธินิกม (แสง บูรณานนท์)

วัดสุทัศน์เทพวราราม

๔ พฤศจิกายน ๒๕๐๖

คำนำ

ในการฉาปนกิจศพ พ่อ ผู้มพระคุณสนับของข้าพเจ้า
ณ วัดมกุฏกษัตริยาราม ข้าพเจ้าใคร่ทำอะไรอันจะเป็น
อนุสรณ์สนองพระคุณพ่อ ตามฐานะของข้าพเจ้า มาคิดเห็น
ว่าวิชาความรู้ของพ่อ ที่ใช้เป็นสัมมาอาชีพได้เลี้ยงดูลูก ๆ
ให้มีชีวิตเติบโตใหญ่มาได้จนบัดนี้ คือตำรับยาแผนโบราณ
อย่างน้อยก็ได้ปรากฏประโยชน์ในการรักษาเยียวยามาช้านาน
ในตอนปลายชีวิตของพ่อ ได้เมตตากรุณามอบไว้ให้แก่
ข้าพเจ้าซึ่งมีอยู่มากมายเกินกว่าจะจัดพิมพ์ทั้งหมดได้ ข้าพเจ้า
จึงได้คัดเฉพาะแต่ที่พ่อเน้นย้ำสั่งข้าพเจ้าไว้ว่าตำรับไหนดี
และ “ ชงดี ” ในคุณภาพ จึงได้จัดพิมพ์ขึ้นเป็นบรรณาการ
สนองพระคุณท่านที่เคารพนับถือ ที่ได้กรุณาให้เกียรติมาใน
งานฉาปนกิจศพพ่อครั้งน

ด้วยกุศลบุญอันจะพึงเกิดมี ขอจงเป็นปัจจัยอำนวยการ
อิริยวิบูลมบุญผล แก่พ่อในสัมปรายภพ

อรุณ หงษ์มณี

ตำรายาแผนโบราณ

๑) ยาขับภาพทั้งปวง

รากผักเข้, รากหญ้าพันธุ์แดง, ชุมเห็ดไทย, ราก
หญ้าหาง, รากหญ้าคา, ชคมอญตัวผู้ ๓ ต้น, รากมะเดื่อ
ชุมพร, รากขนุน อย่างละเท่า ๆ กันต้ม รับประทานแก้
ขับภาพทั้งปวงถึงแม้อยู่ในกระดุกก็ออกสน

๒) ยาขับภาพกระทุ้งภาพ

รากนาพอง, รากท้าวยายม่อม, รากคนทา, รากมะเดื่อ
ชุมพร, รากหญ้านาง อย่างละเท่า ๆ กันต้มรับประทาน
พอยาตกถึงท้องภาพก็ออกสน

๓) ยาแก้ภาพภายใน ภายในอก

รากชคมอญตัวผู้, ต้นครอบจักรวาล, ท้าวยายม่อม,
รากหญ้านาง, ผักโขมหิน, ขมิ้นอ้อย ๗ แว่น, บรเพ็ด
๗ องคุลี, รากระหุ่งแดง, ต้มรับประทานเข้าเย็น,

๔) ยาแก้ไขภาพสังคลี และแก้ไข ๓ ฤดู

แก่นประคู้, แก่นไม้สัก, แก่นมะหาด, รากพุงคอ,
หัวคลา, ลูกผาย, มุลวัว อย่างละเท่า ๆ กัน

๕) ยาแก้ไข้เพื่อทรงเด็ก, เพื่อทรงกำเดา, ตาลชะโมย
 แก่นสน, แก่นขเหล็ก, แก่นสะเคา,, จันทน์ทั้ง ๒,
 รากหญ้านาง, รากมะขามป้อม, หัวหมู, บรเพ็ด, ลูก
 กระตอม, ผักราชพฤกษ์ ๓ ผัก ต้มรับประทาน

๖) ยาแก้ไข้เพื่อคลั่ง

ลูกกระตอม, บรเพ็ด, ก้านสะเคา, รากตาลหม่น,
 จันทน์ทั้งสอง, อย่างละ ๑ บาท ต้มรับประทาน

๗) ยาต้มขี้กมดลูก

แก่นมะขาม, เกลือพอกวร เวลาเอายาลงหม้อให้ว่า
 ภาตาดังนี้ พุทธธังเป็นหม้อ ธรรมมังเป็นยา สังฆังรักษา
 ปฏิเสวามิ

๘) ยาแก้กระบังเลือดกระบังลม

หญ้ายองไฟ, เกลือสินเธาว์, สะก้าน, ชะพลู, ตีบลิ,
 ชิงแห้ง, พริกไทย, การะบูน, กะเทียม, เจตมะมูลเพลิง,
 อย่างละ ๑ บาท, สารส้ม ๒ บาท, ยาตำ ๒ สลึง, รังมด
 ย่อม ๒ สลึง ตำพอแหลกคั้นห่อผ้าขาวบางตองเหล้าไว้ ๓ คืน
 แล้วจึงรับประทานเช้าเย็น ยานแก้มดลูกเคลื่อนกัไต, แก้
 เจ็บหลังเจ็บท้องเป็นบิดเลือดเมือกตลอดบุตรแล้วก็ได้

๕) ยาแก้เลือดไม่ตกเมื่อเวลาคลอดบุตรแล้ว

ขมิ้นอ้อย, ไพล, ลูกผักชีล้อม, บดรับประทานกับเหล้า

๑๐) ยาต้มแก้เลือดสาวขั้ระดู

สมอทอง ๓, คำฝอย, เหง้าหมู, แก่นขี้เหล็ก, เถาวัลย์
เปรียง, โศภนระสุน อย่างละเท่า ๆ กัน, ผักราชพฤกษ์ ๓ ผัก

๑๑) ยาแก้หญิงขั้ระดูถึง ๑๐ ปี ๒๐ ปี

รากมะตาดเครือ, ไพล, พริกไทย, ขิงแห้ง, ดีปลี
รากสะเนียด อย่างละเท่า ๆ กัน ต้มรับประทาน

๑๒) ยารับประทานให้น้ำนมออก

เกลบข้าวเหนียว ๒ ส่วน, ชะเอม ๑ ส่วน ต้มรับ
ประทาน

๑๓) ยาแก่น้ำนมขั้ให้ออกสะดวก

ลูกมะกรูด, กะเทียม, พริก สิ่งละเท่า ๆ กัน ตำเป็น
ผงบดลูกกลอนรับประทานเข้าเย็น

๑๔) ยาแก้บาทย์ก

พริกขี้หนุทั้งกิ่ง, ใบผักบุง, หนุ้าเกล็ดหอย, กะปิตี
เผาไฟ, หนุ้าฝง อย่างละเท่า ๆ กัน ทำให้แห้งใส่หน้าเล็กน้อย
คนเอาน้ำรับประทาน เอากากพอก

๑๕) ยาพอกตะมอยไม้ปัด

ใบสับปะรด, ใบแมงเม่า, ใบขนุน, ข้าวสุก อย่างละเท่า ๆ กัน เฝ้าไฟพอไหม้เกรียม แล้วตำพอก

๑๖) ยาแก้ตาแดง

เอาสมอตั้ง, สมอไทย, สมอพิเภก, ผ่นกับน้ำฝนทาหนังตาหายมามากแล้ว

๑๗) ยาแก้เจ็บท้องตอนจะคลอดบุตร

ขณะจะคลอดโลหิตตกก่อนแล้วให้มีอาการจุกเสียดเป็นกำลังให้เอา

ผิวไม้ไผ่สีสุกเขียว, ผิวส้มซ่า, พิมเสน, บดระลายน้ำรับประทานแล้วคลอดง่าย และโลหิตหยุดด้วย

๑๘) ยาแก้สันนิบาตหน้าเพลิง

ใส่ขุ่นนละมุด, รากตะขบ, อย่างละเท่า ๆ กัน ต้มรับประทาน

๑๙) ยาแก้เลือดออกตามไรฟัน

เอาอังกาบดอกเหลือง ต้มอมกับน้ำสุก

๒๐) ยาถ่ายแก้ลมพรดัก

มหาหิง, การะบูน, ตีปสี, รงทอง, หนักอย่างละ ๑ บาท ยาตำ ๕ บาท, ทำให้ละเอียดปั้นเป็นลูกกลอน

รับประทานพอกควร ใช้น้ำมันาวเป็นกระสาย หรือเอาส้ม
มะขามเปียกห่อรับประทานก่อนนอนก็ได้

๒๑) ยาแก้โรคเจ็บตามเส้น, เจ็บตามกระดูก ลมเข้าข้อ,
ไขข้อแห้ง

เข้าเย็นเหนือ, เข้าเย็นใต้, ใบมะกา หนักสี่ล
๑๐ บาท โกฎสอ, โกฎหัวบัว, โกฎเขมา, โกฎเชียง,
เทียนดำ, เทียนแดง, เทียนขาว, เทียนขาวเปลือก, เทียนตา
ตักกะแตน สี่ล ๑ บาท แก่นสนทม, แก่นขเหล็ก, เถาวลย
เปรียง, การะบูน หนักสี่ล ๒ บาท ตั้รับประทานก่อน
อาหารเข้าเย็นและเวลาก่อนนอน

๒๒) จะเขาก็คิด, จะออกก็คิด

ประเพณีความว่าเป็นของพระโพธิสัตว์จาริกลงไว้บน
แผ่นดินลา ซอนไว้ที่ชุมประตูเมืองเขมร เป็นตำรายาขนานเอก
ผู้ใดรับประทานแล้วอาจจะคงกระพันชาตรี และกำลังวัง
ชาแข็งแรง, เดินไม่เมื่อยไม่เหนื่อย ให้เอาสมอไทย ๕ ผล
ลงนโมพุทชายะ, เม็ดสลอด ๗ เม็ด ลงสังวิทาปุกะยะปะ,
หัวเข้า ๔ หัว ลงทุสะนะมิ, บรเพ็ด ๓ องคุลี ลงวิสวาสุ,
แห้วหมู ๔ หัว ลงมะอะอู, ใบโคณฑินสอ ๓๒ ใบ ลง
อาการ ๓๒ ยาตำหนัก ๑ บาท ใช้ถ้วย ๗ ถ้วยใส่น้ำผึ้งเข้า

ตัวยาน^๕อย่างละ ๑ ถ้วย เวลาแช่ตัวยาให้เสกด้วยพระคาถา^๕
 เสกขารัมมาอะเสกขารัมมา เเนวเสกขานาเสกขารัมมา ท่าน
 ให้แช่ยาน^๕ วันเสาร์, แช่ไว้รวม ๕ วัน ๕ คืน เมื่อครบ
 แล้วเอาตัวยา^๕ ขนตำเป็นผง แล้วเอาน้ำ^๕ ผงในถ้วยแช่ใบโค่น
 ดินสอทำ^๕ ภาชนะใส่ยา ส่วนน้ำ^๕ ผงนอกนั้นนำไปเททางน้ำ
 ไหล รับประทานก่อนนอน วันแรกทำเมล็ดพุทธรักษา แล้ว
 ทวีตามควรของกำลังตน

๒๓) ยาต้มบำรุงเลือด

แกชเหล็ก, ผ่าง, เกาคันแดง, หญ้าไทร, ใบส้มเสี้ยว
 ใบไม้ป่า สิ่งละ ๓ บาท ผักกูด, สมอไทย, สมอเทศ, ยาตำสิ่ง
 ละ ๑ บาท ใบมะกา ๑๐ บาท ต้มรับประทานบำรุงเลือดดีนัก

๒๔) ยาแก้ไข้ระดูหรือระดูทับไข้

รากมะกรูด, รากมะนาว, รากมะปริง, รากมะปราง,
 ผักขี้, ผักกะเจ็ด, ผักพังพวย, รังหมาว่า, กาบตาล หนักสิ่ง
 ละ ๑ บาท เวลาจะต้มเอาข้าวสารใส่หม้อ ๑ กำมือ และ
 กลั่นใจหีบขี้เถ้ากลางใจเตาไฟ ๑ หีบมือ ต้มรับประทาน

๒๕) ยาแก้ฝีในคอ

ขี้แมลงสาบ, กำมะถันแดง, เถาสงเช่า, อย่างละ
 เท่า ๆ กัน ตำให้ละเอียดใส่น้ำสุราอม

๒๖) ยาแก้ไฟลามทุ่ง

จันทน์ครึ่งซีก, ขี้แมลงสาบ อย่างละเท่า ๆ กัน ตำให้ละเอียดใช้หน้าขาวขาวเป็นกระสายผสมพอก

๒๗) ยาดีกับดกเปิด

หนังควายเผาบดกับหัวนํามนยางทาหาย

๒๘) ยาต้มแก้เด็กผอมแห้งเป็นทรง

นำอ้อย ๓ งบ ถ้าไม่มิงบเอา ๓ ถ้วยตะไล ภาวะเพราะแดงทั้ง ๕ หนึ่งตน ต้มให้เด็กรับประทานหาย

๒๙) ยาแก้ทรงชัก

ตะไคร้ ๓ หัว, ยอดสระแห่น ๓ ยอด ใ้เตีอน ๓ ตัว ใ้ฝาระมีสมไฟเกลบ บดให้ละเอียดบ่นเป็นก้อนไว้ กวาดด้วยน้ำสุรา

๓๐) ยาแก้ทรงชัก

หย้างแดง ฝนกับสุรากวาดหาย

๓๑) ยาแก้ทรงเด็กหอบ

รากอัญชัญขาว ฝนกับน้ำสุรากวาดหาย

๓๒) ยาแก้เจ็บหลัง

ใบโหระพา กับไข่เบ็ดเปลือกเขียว ๑ ฟอง เคล้ากันดีแล้ว ทอดรับประทานหาย

๓๓) น้ำมันใต้แผลถูกไฟหรือน้ำร้อนลวก

ระวังอย่าให้ที่พองแตก ใช้ น้ำมันถั่ว, น้ำมันงา, น้ำมันมะพร้าว, น้ำมันหมู, น้ำปูนใส อย่างละ ๑ ส่วน ผสมให้เข้ากันดีแล้วชุบสำลีหรือผ้าทาบปิดที่แผล

๓๔) ยาธาตุน้ำการะบุน

แก้ปวดท้อง, ท้องขึ้น, ท้องเฟ้อ, แก้อาตพิการ รับประทานครั้งละ ๑ ถ้วยตะไค้ รับประทานไว้ก่อนก็ยั้งดี

ไพล, ข่า, การะบุน, สิ่งละหนัก ๖ บาท บรเพ็ด ปูนขาว, สารส้ม, ดินประสิ้ว สิ่งละ ๓ บาท ทำให้ละเอียด ห่อด้วยผ้าขาวบางคองด้วยนาสุราไว้รับประทาน ใช้ได้ทั้งเด็กและผู้ใหญ่

๓๕) ยาแก้สอิก

รากมะรุ้ม, รากชะเอม ฝนกับน้ำทำรับประทานหาย

๓๖) ยาแก้สอิก

แวนกยง, กระเทียม บดระลายน้ำรับประทานหาย

๓๗) ยาแก้บิดลม

ผิวมะกรูดคั้นกับน้ำปูนใส รับประทานหาย

๓๘) ยาแก้บิด

ผิวมะนาว กระลาเผาไฟให้แดงใส่กับน้ำปูนใสรับประทานหาย

๓๙) ยาแก้บิด

ใบกระท่อมกับปูนปากเต้า ต้มกินหาย

๔๐) ยาแก้บิด

ลูกจันทน์เทศกระเทาะเปลือกเอาปูนทาเผา ไฟให้ไหม้
บดให้ละเอียด รับประทานหาย ถ้าไม่หายให้แทรกฝิ่น

๔๑) ยาแก่นิวเด็ก

หัวหอม, ดินประสิว, หัวตำลึง, เงามัสปะรด อย่างละ
เท่า ๆ กัน เอาดินปลวกแช่น้ำแล้วเอามาต้ม รับประทาน
หาย

๔๒) ยาแก่นิวเด็ก

เอาเกลือขั่ว บดให้ละเอียดละลายน้ำผึ้งรวง ทาหัว
เหน่าและท้องน้อย

๔๓) เป็นพืชนมแตกแล้วหรือยังไม่แตกก็ดี

เอาใบเสลดพังพอน ตำกับข้าวสุกพอกหาย

๔๔) ยาแก้จุดเสียด และลมจับแน่นิ่ง

เอาขิงกับเกลือฝ่นเอาน้ำหยอดตาหาย

๔๕) แก้วร้อนสารพัดต่าง ๆ ร้อนเข้าไฟไม่ได้ก็ดี

เอาบรเพ็ดฝนกับดินประสิว เอาน้ำหยอดตาหาย

๔๖) ยาแก้ลมกระต้างคางแข็ง

เอาเมล็ดมะกอกเผาไฟ ๑, โบทองกลางโบมน ๑,
ตำเป็นผง กระจายน้ำคร่ำ ถ้ำชะโลมหน้าชาวชาวก็ดีแล

๔๗) ยาแก้ลมแก้รอก

เอาฝ้ายหอยแกลด ๑, ปูนทั้งเต้า ๑, เผาไฟ รากชะพลู
ซึ่งให้เท่ากัน เอาน้ำร้อนเป็นกระสายกินหายแล

๔๘) ยาออกลูก

ให้เอาหญ้าไทรกำมือหนึ่ง, พริกไทย ๗ เม็ด, ขิง
๗ แว่น, กระจาย ๗ กลีบ รับประทานกับสุรา ภายหลัง
คลอดลูกแล้วกินก็แล

๔๙) แก้บ่วงแก้สารพัด

เอาผักกาดหอมมาก หรือเอาผักกาดที่หล่นคล่อมต้น
ก็ได้เผาไฟตำผงไว้ เอาขิงสด, กะปี้ตีเผา, เอาก้ามะถัน
ผสมบดให้ละเอียด รับประทานแก้บ่วงถ้าอาเจียนออกได้
ไม่ตาย

๕๐) แก้ลมเพลมพัด

เปลือกส้มโอเผา และผักกาดเผา รับประทานกับ
น้ำปูนใส

๕๑) ยาแก้เลือดแห้ง เลือดกริ่ง

คลอตุลุกอยู่ไฟไม่ได้ชั้บระตุ เอาเถาผักเข้า, เถาคัน
แดง, เถาวลัยเปลียง, ลูกกัตเกล้า, ส้มมะขามเปียก, เกลือ,
ต้มแต่พอเปรี้ยวๆ เค็มๆ แล้วกรองเอาแต่น้ำยาใส่ขวดไว้
กินวันละถ้วยหายได้ทำแล้ว

๕๒) ยารมแผลมะเร็ง

เอาถ่านหนาด, $\frac{1}{1}$ ถ่านหมากไม้ $\frac{1}{1}$, ตะกั่วดำ $\frac{1}{1}$
ปรอท $\frac{1}{1}$ ปรอทและตะกั่วนั้นให้กินกันเสียก่อน แล้ว
จึงผสมกับถ่านบดให้เป็นผง กวนให้เข้ากัน เอากระดาษ
ไทยมาทำเป็นช่องโตประมาณเท่าดอกไม้เทียน จึงชั่งหนัก
 $\frac{1}{1}$ กรอกใส่ในช่องกระป๋องกระชี่ชะ (เข้าใจว่าปากช่อง)
ไว้ แล้วเอาไม้เสกมาเลื่อยประมาณ ๔ นิ้ว สุมให้เป็นถ่าน
จึงเอาชุดยานั้นวางบนถ่าน รุมปากแผลกว่าจะหมดยานั้นเด็ด
ถ่านแล้วเอาถ่านที่เหลือใส่ปากแผล,

๕๓) ยาตัดราก

เอาเทียนทั้ง ๕, ดาวเรืองทั้ง ๕, รากหญ้าชันกาศ,
ชันทองพระยาบาท, กระตูกควายเผือก, ขามเบ็ญจรงค์,
มะพร้าวไฟลูกหนึ่งใส่ลงทงนาทงเนอทงกะลา เมอจะต้ม ต้ม

ด้วยพุทธรณเทียน ๓ เล่ม จดบชากร ให้ระลึกถึงท่านเจ้า
ของตำราจึงประสิทธิผลแล

๕๔) ยาอายุวัฒนะ

เออลำโพงกาสลักเอาแต่เม็ด $\frac{๕}{๑}$, มะไฟเคียน $\frac{๕}{๑}$
แห้วหมู $\frac{๕}{๑}$, บรเพ็ด $\frac{๕}{๑}$, พริกไทย $\frac{๕}{๑}$, กะชาย $\frac{๕}{๑}$
ตำเป็นผงละลายรับประทานกับน้ำผึ้ง รับประทานให้ได้
๓ วัน ไม่แก่ ไม่เจ็บ

๕๕) ยาแก้ผ

เอาใบมะกา, หญ้าแพรก, ใบมะขาม, ใบส้มป่อย,
ขมิ้นอ้อย, ผักราชพฤกษ์ เอาชีโค ขยำกรองเอาแต่น้ำต้ม
เวลารับประทานใส่สีเกลือพอควรกับอายุประจุแผล ผีร้าย
เป็นคิแล

๕๖) ยาทดข้อ

เอาใบมะคำไก่, ใบหนาด, ไนโคนดินสอ, ผักเสี้ยนทั้ง
๒, ไพล, มะรุม, รากลำโพง, สุราเป็นกระสาย บดละลายน้ำ
สุรา ทาผีร้ายทช่นตามข้อ

๕๗) ยาแปลผีร้ายเป็นคิ

เอาใบหมากผู้, หมากเมีย, ใบมะยม, ใบมะเฟือง, ใบ
พุงค้อ, ใบชุมเห็ดไทย, ใบสันพร้านางแอ, ผักขวง, ขมิ้น

อ้อย, เสมอภาค, ข้าวตอกฟ่ายมือหนึ่ง สราบคเป็นกระสาย
บดละลายสุราทงกินทงพ่น แปลผีร้ายเป็นดี

๕๔) ยาแก้สุนัขบ้า

ได้แก้มาแล้วหลายคนแล้วเผาหัวลิงแล้วชูดเอาแต่ผิวหนัง
ตำลึง อยาบิตพรวก้ามะถันแดงสลิงควร พรอททวนค้ำรพัย
เพื่อง ใสสกละลายตามเรื่อง ต้มกินให้กินกากยาทงสนบค
ให้ละเอียดพอกปากแผล ฟิงเร่งแลปากแผลหาย เอาเข็มสัก
รายเลื่อคออกซั้บๆ อยาสับปรับพอกให้ติด คลาคลงจัตกรัก
หายแล

๕๕) ยาแก้ช้ำในคอ

เจ็บในอก, คอเป็นเมตเป็นนมเอาใบลิ้นเสือ ตำเอาหน้า
ละลายน้ำทาน้ำเหล้ากับเกลือรับประทานหาย

๖๐) ยาแก้ประดงต่าง ๆ เป็นเม็ดเป็นผนขนตามผิวหนัง
แล้วให้กิน

เอารากกำปลา, รากพุมเรียงทง ๒, รากสีหวดทง ๒,
ยาเข้าเย็นทง ๒, รากทงถ้อน, รากบป, รากพุงตอ, ลินทะเล,
รากผักหวานบ้าน, กามปู้ทะเล ต้มกินแก้ประดงต่าง ๆ หาย
แล้วต้มยาอาบคู้กัน คือ เอาใบหมากผู้, หมากเมีย, ใบมะยม,
ใบมะเฟือง, ใบชา, ใบตองแห้ง, ใบรมกระดาดชาด ต้มอาบ
หายแล

๖๑) ยาแก้รากเลือด, ตกเลือด, ใโอเป็นเลือด, หลึงตกเลือด
 แก่ลกปีตลกปีต, เลือดออกตามรายฟัน, เอาแกแล,
 ฝาง, สักชี, จันทน์ขาว, จุกหอม, จุกกระเทียม, รากอังกาบดอก
 เหลือง, ครั่ง, ดอกบุนนาค, ใบมะนาว, รากเสนียด, สารส้ม
 แตน้อย ๑๒ สิ่งต้มกินเช้าเย็นหาย ใช้ได้ทั้งหญิงชาย

๖๒) ยาธาตุเลือด

เอาเบญจกุน, ลูกผักชี, ลูกพิลังกาสา, วานน่า, หัวหมู
 ผิวมะกรูด, บรเพ็ด, หนักสังละ ๑ บาท บดเป็นผง ละลาย
 นากิน แก้ปวดท้อง, ท้องขึ้น, ลงท้อง, ถ่ายไม่ปรกติ

๖๓) ยาบำรุงเลือด

เอาแก่นแสมทะเล, ฝาง, แฉง, เถาว์ลย์เปรี๊ยะ, พญามือ
 เหล็ก, แก่นลันทม, เบญจกุน, แกแล, แก่นขนุน, ฝาง, ชะเอม
 เทศ, เลือดแรด, ละหุ่งแดง, สุรามะริค, สารส้ม, ลูกจันทน์,
 กระวาน, กานพลู, เถาคันแดง, พริกหอม, พริกหาง,
 จันทน์เทศ, จันทน์คันทนา, ชะลูด, อบเชย, สะมุสแว้ง, คำไทย,
 สองส่วน, กิ่งมะคั้น, รากดอกเตก, เกษรสารภี, เกษรพิกุล,
 เกษรบุนนาค, เกษรบัวหลวง, ใบสะเตา, เทียนทั้ง ๕.

๖๔) เมื่อกายแล้วกินยาธาตุแล้วกินยาขนานน

เอาโกฏทั้ง ๕, เทียนทั้ง ๕ สิ่งละ $\frac{1}{2}$ เบญจกุนสังละ

๑) ลูกจันทน์, ดอกจันทน์, กระจวาน, กานพลู สิ่งละ ๑๒,
 เลือดแรด ๑๑ ดอกคำไทย ๑๕ ผางเสน ๑๒ ดอกพิบูล,
 ดอกบุณฑาค, ดอกจำปา, ดอกมะลิ, ดอกกระดังงา, ดอก
 สารภี, ดอกบัวหลวง, กฤษณา, กระจลำก, ชะเอมเทศ,
 อบเชย, ขอนดอก, ชะลูด, จันทน์ทั้ง ๒, ขมิ้นเครือ, เสมอภาค
 รับประทานเลือดงามดีแล

๖๕) ยาแก้สุนัขบ้ากัด

จะกล่าวสรรพคุณยา แก้สุนัขบ้าให้เป็นที่ทราบ ยานี้
 ประเสริฐเลิศกว่าทุกขนาน มีคุณไ้อพารหายมามากมาย เอา
 เมล็ดในผลสลอดให้ได้ ๓ เมล็ดหมายทิ้งใบสลอดกำมืออย่า
 คลาย สารหนูฤทธิ์ร้ายหนักเฟื่องหนึ่งนา สามสิ่งด้วยกันตำ
 พอกแผลนั้น ประสิทธิหนักหนา หมั่นหยอดน้ำไว้อยาให้
 แห้งยา พอกไปไม่ซ้ำจกกัดโดยจง อย่าจกสำรอกกัดเนื้อร้าย
 ออกใต้ตึงประสงคื ถอนสนพิษร้ายจกหายมั่นคง ดีจริงยิ่งยง
 อย่าได้เคลือบแคลง ยากินฝ่ายในสามสิ่งนี้ไซ้รู้ จงจำคำ
 แกลง รากจิงจ้อหัวลิง ยวดยิ่งอย่าระแวง เขียวเสื่อฝนแฝง
 ในสุราด้วยกัน น้ำทากได้อย่าได้นอนใจเร่งรักษาพลัน รักษา
 เร็วไว อย่าให้นานวัน เน้นเข้าไปนั้นจกคลงแลนา

๖๖) ยามทาสาร

สิทธิการียะพระอาจารย์แต่ปางก่อน โบราณนานสมัย
 หนีเทศ คำภีเวชบัญญัติไว้ ประโยชน์ให้ปัจฉิมมะชนยีน
 ด้วยน้ำใจกรุณาปราณีสต์ว์ ที่โรคภัยไข้เจ็บตียอมขัดสน เทียว
 เสาะหายาทุกแห่งแสวงวน สุตจะทนแสนทุกข์เวทนา จึง
 จากอุปเทธิ์เรื่องเภสัช ประสงค์ขจัดเปลื้องทุกข์ให้สุขชา
 ติอื่แจ้งให้ทราบความในนามยา ชื่อมหาสารจำคำอธิบาย
 รวบรวมจดกำหนดนามตามจำนวน เก้าสิ่งถ้วนพอจำได้ไม่
 มากหลาย สารภีพิกุลบุรุษาคกลาย เกษรบัวบรยายเท่าๆกัน
 อื่กจันท์น้หอมรากเถาหญ้านางแล อื่กเปลือกส้มพรวานางแเอ
 อื่กสิ่งขยัน รากมะนาวมะปรางหวานเป็นสำคัญ พอครบ
 บรรจบถ้วนจำนวนยา ให้เอาส่วนเสมอภาคตากให้แห้งเกราะ
 ใส่ครกเบาะบุบตำเป็นจุลหนา แก้วพิชใช้สารพัดชะโลมทา
 ทั่วกายาพิชเบาบันเทาคลาย จะแก้วพิชที่ผิดสำแดงไซ้ร น้ำ
 ดอกไม้หน้าทำเป็นกระสาย แก้วน้ำต้มเปลือกลำไยผลลาย
 พิชผิดสำแดงหายตั้งพรรณา

๖๗) ยาบำรุงโลหิต

ชานหนึ่งยาบำรุงซึ่งโลหิต ทั้งประสิทธิเส้นแลแก้
 กระสาย ผักเบ็ดแดงหนึ่งซึ่งถ้วนคำนวณไว้ มะกรูดไซ้ร

สามสิบสามตามตำรา อิกทีเกลื่อซ่งหนึ่งฟังผสม กับสารส้ม
 ทำสิ่งเล่าเท่ากันหนา ดินประสิ่ว ๔ บาทอย่าคลาดคลา บันจบ
 ห้าสิ่งปนระคนกัน ผลมะกรูดทั้งมวลล้างให้ปอก เอาผิวนอก
 ต้มกับผักเบ็ดนั้น คั้นน้ำใส่ในที่จะคองพลัน น้ำในผิวมะกรูด
 นั้นเจอลง ดินประสิ่วทีเกลื่อและสารส้มรวมประสงค์ คองไว้
 โดยประสงค์ แก่เส้นโลหิตด้วยอย่างวงง ตรงคงชมว่ายาน
 ที่จริงเอย

๖๔) ยาแก้ลมอาลอกษัภัย

ให้เอายานี้แก้ กำมะถัน ๑, ขนเป็ด ๑, ขนไก่ ๑,
 ผสมเข้าด้วยกันพันเป็นบุหรืให้ใหญ่ จุดไฟเอาปลายบุหรืใส่
 ในช่องจมูก เป่าควันเข้าไปแล้วเอากำมะถัน, ขนเป็ด,
 ขนไก่ เผาไฟรนให้ทั่วทั่วทุกพันหาย ฟังรูกำหนดไว้เกิด
 ถ้าจับเข้าไปจนพลบค่ำตาย ถ้าจับเวลาพลบค่ำรุ่งสว่างตาย
 ถ้าแก้เสียได้เร็ว ๆ ก็หายแล

๖๕) ยาแก้ลมสันดาน

เอาผักโขมหนาม ๑ ตัน ต้มแล้วเอาชยาโตกว่าเม็ด
 พริกไทยสักหน่อยใส่ลง กินหายแล

๗๐) ยาทิพย์โอสถ

เอาจันทร์เทศ, จันทร์แดง, กฤษณา, กระจ่างกั,

โกฏหัวบัว, สิ่งละ $\frac{1}{12}$, โกฏพุงปลา, โกฏเชียง, เทียนดำ, เทียนแดง, ข้าวเปลือก, เยาวภานี, สิ่งละ $\frac{1}{12}$ ลูกจันทน์, ดอกจันทน์, กระจวาน, กานพลู, โสม, ลูกผักชี, สังการะณี, สะมุลแว้ง, อบเชย, พิมเสน สิ่งละ $\frac{1}{16}$ บดน้ำดอกไม้ทำแท่งไว้ แกะไขใช้น้ำดอกไม้ แกะสวิงสวยกำลังอัดโรยใช้น้ำรากถั่วพุดต้มแทรกขันทศกร แกะคลั่งใช้น้ำแก่นสนต้ม แกะอาเจียรใช้น้ำลูกยอหรือชะเอมต้ม แกะลงใช้น้ำเปลือกมะตูมต้ม แกะเสมหะใช้น้ำส้ม, แกะลงใช้น้ำขิงพิมเสนแทรก ถ้ากินอาหารไม่ได้ใช้น้ำขันทศกร ให้ยักกระสายตามอาการใช้นั้นเถิด

๑๑) ยาแก้ไข้จุกุบัน

กล้วยน้ำไทยสุก ๑ ผิวไม้ไผ่สีสุก ๑, เอามาปนกันขยำให้เข้ากันแล้วคนเอาน้ำไปรับประทานหายแน่

๑๒) ยาประถมธาตุเย็น

โกฏทั้ง ๕, เทียนทั้ง ๕, กระจวาน, กานพลู, ลูกจันทน์, ดอกจันทน์, จันทน์ทั้ง ๒, ชะลูด, อบเชยเทศ, เปลือกสะมุลแว้ง, เปลือกสนเฒ่า, การะบูน, พริกไทยร้อน, แก่นสน, ลูกผักชี, ขิง, คีปี่ลี, สะก้าน, เจตะมูลเพลิง, ลูกชะพลู, กฤษณา, กะลำภัก, ขอนคอก, ลูกเร่ว สิ่งละ $\frac{1}{16}$ สักชี $\frac{1}{12}$ ทำผง

๗๓) ยาประถมธาตุเย็น

เทียนทั้ง ๕ ตำ, แดง, ขาว, ข้าวเปลือก, ตาตักแตน,
โกฏฐ ๕ หัวบัว, สอ, เขมา, เชียง, จุฬาลำภา, โกฏฐ ๗
กระตูก, ก้านพร้าว, โกฏฐ ๙ พุงปลา, ชะตามังสี

๗๔) ยารุหิต

เอาใบหนาด, หน้ำไทร, ใบสมอทะเลใส่ให้มาก พริก
ไทย, ดีปลี, ทำผงกนกับน้ำผึ้ง ลูยานเดินดีแล้ว จึงปรุงยา
นี้รับประทาน คือ ปรุงเป็นแกง เอาปลาไหลอย่าง ๑, พริก
เทศ ๑, พริกไทย ๑, ดีปลี ๑, ลูกเร่ว, ลูกกระวาน, กานพลู
ลูกจันทน์, ดอกจันทน์, เทียนทั้ง ๕, ลูกผักชี, ยี่หระ, โกฏฐสอ,
ส่วนเท่า ๆ กัน เครื่องแกงใส่ธรรมดาแต่สิ่งที่ไม่มีในนี้

๗๕) ยาแก้ลมกระสายผอมแห้งโง

ทอ้งเป็นदान เด็กเป็นตาลชะไมยกได้หรือริคสีดวง
ก็ได้ ขั้ระตุผอมแห้งก็ได้ เอาสมอไทยสด ๑๐๘ ผล, ปอก
เปลือกผ่าเอาเม็ดในออก, มะกรูต ๑๑ ผล, มะนาว ๑๑ ผล,
ส้มซ่า ๑๑ ผล, ฟานเอาทั้งเม็ดและเปลือก ไฟลหนัก ๒๐ บาท
ซ่า ๔ บาท พริกไทย $\frac{1}{4}$ ชิง $\frac{1}{10}$ กระทือ $\frac{1}{10}$ ว่านน้ำ
 $\frac{1}{10}$ เกลือ ๘๐ บาท ของสดปอกเปลือกให้สะอาด ทำให้

เป็นยาปลูกกลอน เสกด้วยมงคลจกวาพน้อย คือ สัพพพุทธารอย
๑๐๘ จบ อากาโร ๓๒ ร้อยแปดจบ ยานให้ไว้ทาน

๗๖) ยาเหลืองใหญ่ละลายนิมิตร

เอาขมิ้นน้อย ๑, โพล ๑, กระทือ ๑, หอมแดง ๑,
ดินประสิว ๑, สารส้ม, กำมะถันแดง ๑, หัวหมู ๑, โกฎ
เขมา, โกฎพุงปลา, โกฎสอ, จันทน์แดง ๑, พริกไทย ๑, ขิง
แห้ง ๑, ดีปลี ๑, กระจี้ยม ๑, เทียนทั้งห้า ๑, สิ่งละ $\frac{1}{2}$
ตำผงไว้ แกะฝดาศสาระพดพิษทั้งปวง เชี่ยวางทั้งปวง พิษ
ทรางทั้งปวง นำกระทือเผาไฟ แก่ร้อนในน้ำขาวข้าว ถ้า
กระหายน้ำ เอารากสลอดน้ำ รากบัว รากมะกอก ยาคำ
จันทน์หอม ยา๕ สิ่งนี้ ต้มเป็นกระสาย ถ้าแก้เสลด นำมะนาว
กับเกลือ หายแล

๗๗) ยาเหลืองใหญ่

เอาพิวมะกรูด ๑, ขิงสด ๑, ข่า ๑, กระทือ ๑, โพล ๑,
กระชาย ๑, หัวหอม ๑, กระจี้ยม ๑, พริกไทย ๑, พริกเทศ ๑,
ตะไคร้ ๑, ดีปลี ๑, ขมิ้นน้อย ๑, ขมิ้นชัน ๑, ว่านร้อนทอง
๑, ว่านนางกำ ๑, ว่านกรีบแรด ๑, ผักคลาดกิ่งยา กระเพรา
เท้ายา ตำเป็นผง นำกระสายยักย้ายเอาตามโรคนั้นเทอญ

๗๘) ยาฟอกเลือด

เอาใบมะกา^๕—^๕ ผาง^{๑๐}—^{๑๐} ข่า^{๑๐}—^{๑๐} ดินประสิว^๓—^๓
 ยาตำ^๒—^๒ สารส้ม^๒—^๒ ต้มรับประทาน

๗๙) ยาบำรุงเลือด

เอาโกฐ^๕ทั้ง ๕ เทียน^๕ทั้ง ๕, ดอกพิกุล, บุนนาค,
 สารภี, เกษรบัวหลวง, ดอกจันทร์, ชะลูด, อบเชย, กฤษณา,
 กระลำพัก, กำฝอย, ครั่ง, ผาง, แกแล, สัก, สักขี้, จันทน์^๕ทั้ง ๒
 สิ่งละ^๑—^๑ เลือดแรด^๑—^๑ ต้มรับประทาน

๘๐) ยาแก้กระสาย

เอามหาหิง ๑, รงทอง ๑, ข่า ๑, ไพล ๑, กระชาย ๑,
 กระเทียม ๑, ผิวมะกรูด ๑, สะค้าน ๑, หัวหมู ๑, เกล็ด
 สีนขาว ๑, กระเทียม ๑, พริกไทย ๑, ดีปลี, ชะพลู ๑,
 ปูนขาว ๑, เจตมูลเพลิง ๑, เอาเท่า ๆ กันตากแห้งตำเป็น
 ผงนาร้อนเป็นกระสายรับประทานก่อนอาหารเช้าดี ถ้าจะ
 ให้เดินรับประทานให้มากหน่อย

๘๑) ยาแก้ขัดเบา

เอาขมน้อย, มะขามเปียก, ยาตำ, กานพลู, น้ำหอม
 แต่งเป็นกระสาย ทาท้องน้อย หัวเหน่า เบาออกแล

๘๒) ยาแก้ขัดเบา

เอารากคึกเค้า ฝนด้วยน้ำหมากดิบรับประทาน แล้ว
จะเบาออกแล

๘๓) ยาต้มแก้ขัดเบา

เอาเชือกเขามวก, เถาวัลย์เปรียง, ขี้เหล็กทั้ง ๕,
แก่นขนุน, ฝาง, กำลังวัวเถลิง, พญามือเหล็ก, สารส้ม
อย่างละ ๑ บาท ต้มกินแก้เบาเหลือง แดง ขาว จืด
เบาหวานหายคื่นักแล

๘๔) ยาแก้เบาขุ่นขื่น

เอาการะบูน, ลูกเอ็ดร่าพัน, หัวหมู, เทียนดำ,
ขิงแห้ง, เท้า ๆ กินดำเป็นผงละลายน้ำผงกินหายแล

๘๕) ยาแก้ขาว

ท่านให้เอา ต้นนมสาวทั้งต้นทั้งราก ๑ หัวถั่วพู ๓ หัว
เกลบข้าวเหนียวดำ ๓ หยิบ สารส้ม $\frac{1}{๑}$ ยาขนานนแก้ขาว
หายแล

๘๖) ยาแก้มุตตะกิด

เอามะตูมดิบ ๓ ผล ฝาง ๔ ทั้ง ๓ ผล ทั้งเสีย ๑ เอา
๓ ซีกทั้ง ๓ ลูก น้าอ้อย ๓ งับ จุกหอม ๓ จุก จุกกระเทียม

๓ จุก เกลือ ๑ ถ้วย แบ่งเป็น ๔ กอง เอา ๓ กอง หนึ่ง
เสีย ๑ กอง ต้มกินเช้าเย็น

๘๗) ยาแก้กล่อนลงผก

ท่านให้เอาแก่นขี้เหล็ก, แก่นเสมท^๕ ๒, พญามือ-
เหล็ก ๑, แกแล ๑, กรัก ๑, ก้นชา ๑, ขมิ้นอ้อย ๕ แวน
ลงถ้วยมะโม่พุทรายะ เอาเกลือ ๓ หยิบ ต้มกิน ถ้ามีพัง
ให้เพิ่มแก่นไม้แดง ๑, แก่นประคู้ ๑, รากไม้รวก ๑,
ใส่ลงอีก แยกก้นชาออกเสีย เมื่อจะต้มยานอย่าให้ใครขอไฟ
ไปได้ แล้วยกหม้อยกลงไว้แล้ว จึงพลีเอา อย่าให้เงาทับ
หม้อยา หายแล ท่านให้คนกินหายมามาก ยาน^๕ท่านขรัวจัน
ให้ไว้เป็นทาน

๘๘) ยาต้มแก้อุจจาระไม่ปกติ ฟอกเสมหะเน่าร้าย

เอาฝาง ๑, หัวหมู ๑, เถาว์ลย์เปรี๊ยะ ๑, ใบ
มะกา ๑, ใบส้มบ้อย ๑, เอาสิ่งละกำมือ สมอไทย ๑๕ ผล
มะขามบ่อม ๒๑ ผล หัวหอม ๕ หัว ต้มรับประทาน
ผสมเกลือพอสมควร

๘๙) ยาธาตุบรรจบ

เอาเบญจกุน ๑, สมอไทย ๑, โกฎีสอ ๑, โกฎีเขมา,
โกฎีพุงปลา, โกฎีก้านพร้าว, โกฎีเซียง, เทียนดำ,

เทียนแดง, เทียนขาว, เทียนสัตตะบุศ, เทียนเยาะภาณี,
 ลูกจันทน์ ๑, ดอกจันทน์ ๑, กระจวาน ๑, กานพลู ๑,
 สะมุสแว้ง, ลูกผักชี, การะบูน, น้ำประสานทองสะตุ,
 ใบพิมเสน, ไคร้เครือ, เปราะหอม, ชมดไทย เอาสิ่งละ
 ๑ บดเป็นผง เมื่อเวลารับประทานให้ผสมน้ำอุ่นหรือ
 น้ำดอกไม้อื่นๆเสีย

๕๐) ยาแก้สอิก

เอาหญ้าแพรก ๑, หญ้าปากควาย ๑, ตำเอาหน้า
 แทรกกระเทียม ๑ กลีบ, เกลือรำหัต กินแก้สอิกแล

อีกขนานหนึ่ง เอาคิงเหลื่อม ๑, จันทน์ ๑, ฝน
 ค้วยน้ำมะนาวให้กินหายแล ถ้าคลั่งร้อนนัก เอาใบตะโกตำ
 เอาน้ำมะพร้าวเป็นกระสาย ถ้าสอิกอืดแล้วถ้ามีฟง
 เอาน้ำคว่ำไต้ถนเอาแต่ใส เบ็ดตัว ๑ เอาล้างเสียก่อนให้
 หมด จึงเอาคิงจุ่มลงไปใ้ น้ำ แล้วจึงเอาน้ำกินแก้คดอก
 หายแล

๕๑) ยาแก้เอาเจียนเบนเลือด

เอาเทียนดำ ๑, กระเทียม ๑, บดแล้วคั้นน้ำกิน
 วิเศษนักแล

๕๒) ยาหอมน้อยแก้สารพัดไข้

เอาเกษรบัวหลวง ๑, ใบบัว ๑, ใบสะเตา ๑, ใบ
คำสิง ๑, ใบสะแก ๑, ใบบรเพ็ด ๑, ว่านหางตะเข้ ๑,
ดินสอพอง ๑, บดด้วยน้ำข้าวทั้งกินชะโลมแก้ไข้เหนือ
สันนิบาตรากรากสาททั้งหลายทั้งปวงแล

๕๓) ยาแก้ไข้หนัก

เอาแพงพวย ๑, ชีเหล็กทั้ง ๕, ใบมะกา ๑, ผัก
ราชพฤกษ์ ๑๗ ผัก, หัวหมู ๑, บรเพ็ด ๑ กีบ, ใบ
ตุตหมตุตหมา ๑, โพล ๑, ขมิ้นอ้อย ๑, พริก ๑,
ขิง ๑, สมอทั้ง ๓, จันทน์ทั้ง ๒, โกฎสอ ๑, ราก
ทองแตก ๑, รากไม้รวก ๑, ก้านสะเตา ๑, ต้มกิน ถ้า
มีฟุ้งแทรกใบมะนาว ๑๐๘ ใบ, ใบมะกรูด ๑๐๘ ใบ
ต้มกินเป็นไข้หนักก็หายแล

๕๔) ยาแก้กล่อนเป็นก้อนในท้อง

เอาสะก้าน ๑, ผักแพ้วแดง ๑, ว่านน้ำ ๑,
มหาหิง ๑, โกฎจุพาลำภา ๑, โกฎพุงปลา ๑, กั้นชา ๑,
อตะพิษ ๑, ชะเอมเทศ ๑, ดีปลี ๑, แก่นแสมทะเล ๑,
เท่ากันบดให้ละเอียดผสมน้ำผึ้ง

๕๕) ยาแก้เจ็บหลัง

เอาขี้เหล็กทั้งห้า ๑, นาคพต ๑, พญามือเหล็ก ๑,
กระจับนกก ๑, ต้มกั้ไตตองสรากั้ไต กินหายแล

๕๖) ยาแก้อุจจาระพิการถ่ายวันละหลายครั้งหรือเป็นบิด

เอาเปลือกไม้แดง ๑, จันทน์แดง ๑, จันทน์ขาว ๑,
ใบเทียน ๑, ใบทับทิม ๑, ฝาง ๑, แกแรว ๑, แก่นขนุน ๑,
หางไหล ๑, เปลือกขี้ไต้ ๑, กรูบมะพร้าว ๑, ต้มน้ำ
ปูนใสท่วมยา กินจนกว่าจะหาย

๕๗) ยาแก้เหน็บชา ขาบวม

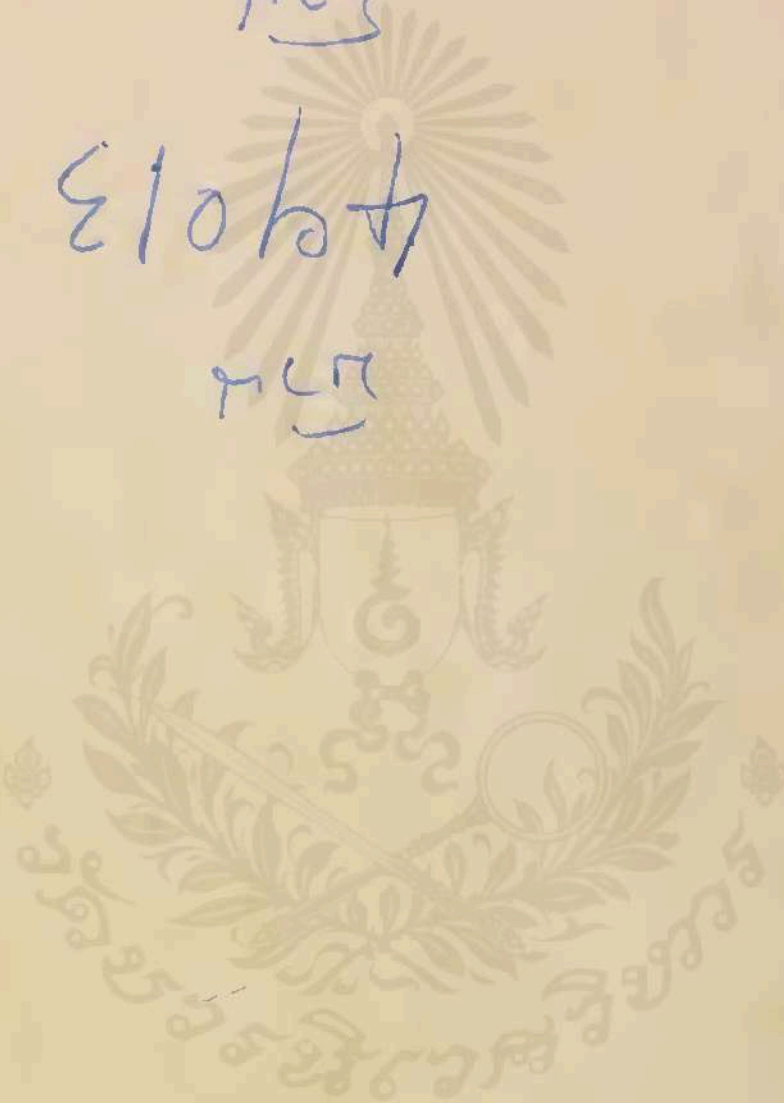
เอาเกษรบัวหลวง, บุนนาค, สารภี, โศกกระสุน,
โศกกระออม, จันทน์ทั้งสอง, แสมทั้งสอง, ลูกผักชี, ลูก
ผักกาด, ลูกหัวระกา, โกฎเชียง, โกฎหัวบัว, โกฎสอ, ยาตำ,
รากชะพลู, สะค้าน, ใบส้มป่อย, การะบูน, ยุงปักแม่หม้าย,
ข้าวเย็นทั้งสอง, พริกไทย, สิ่งละ $\frac{1}{4}$ เถาวัลย์เปรียง $\frac{1}{4}$
มหาหิง, ขิงแห้ง, เจตมะมูลเพลิง, สิ่งละ $\frac{1}{2}$ ลูกชกา
๗ ลูก, ราชพฤกษ์ ๗ ผัก ยาขนานนี้ต้มกินหายซ้งัดแล

๙/๑๕๗

๓๒๕

๕/๑๐/๓

๓๒๗

TJDC

27/06/2564